

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ
Τακτικού καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ *

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 6ου π.Χ αἰῶνος ἐμφανίζεται εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἰσχυρὰ δύναμις, τὸ κράτος τῶν Περσῶν, τοῦ ὁποίου ἡ κατακτητικὴ ὁρμὴ μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Κύρου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ Καμβύσου ἐπεξετάθη ἐπὶ τῆς Μεσοποταμίας, τοῦ βασιλείου τῶν Λυδῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ βασιλείου τῶν Φαραώ.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Καμβύσην Δαρεῖος Α' ὑπῆρξε μεγάλη στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ φυσιογνωμία. Ἐσυστηματοποίησε τὴν διοίκησιν τοῦ τεραστίου κράτους, τὸ ὁποῖον ἐκληρονόμησε, καὶ ἀντελήφθη τὴν σπουδαιότητα ὠρισμένων περιοχῶν αὐτοῦ, ὅπως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἤκμαζον Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Ἡ ὅλη περιοχὴ αὕτη περιῆλθεν ὑπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν μετὰ τὴν καθυπόταξιν τοῦ κράτους τῶν Λυδῶν, ἡ θάλασσα δὲ τοῦ Αἰγαίου κατέστη ἕκτοτε *mare nostrum* τῶν μεγάλων βασιλέων.

Μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς περσικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου κατοικοῦσε λαὸς ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, ποὺ θεωροῦσε τὴν ἐλευθερίαν ὡς τὸ ὕψιστον ἀγαθόν, καὶ εὗρίσκετο εἰς στενὸν μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα σύνδεσμον, ἡ ἐξωτερικὴ περσικὴ πολιτικὴ ἀντιμετώπιζε σοβαρὰ προβλήματα.

Πρῶτος ὁ Δαρεῖος ἀπὸ τοὺς Πέρσας βασιλεῖς ἀντελήφθη τὴν ξεχωριστὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων μέσα εἰς τὸ πολύμορφον μωσαϊκὸν τοῦ κράτους του, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μεταθέσεως τοῦ κέντρου τοῦ βάρους τῆς ἐξωτερικῆς περσικῆς πολιτικῆς, ἀπὸ τὰ ἱρανικὰ ὑψίπεδα εἰς τὰ μικρασιατικὰ παράλια καὶ τὸν κόσμον τοῦ Αἰγαίου. Ἀντελήφθη δηλαδὴ ὁ μέγας βασιλεὺς, ὅτι ἡ ἐξασφάλισις τῆς κυριαρχίας του ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ κράτους αὐτοῦ

* Ἡ μελέτη αὕτη δημοσιεύεται καὶ γερμανιστὶ ἐν *Strena Erlangensis* (τιμητικὸς τόμος *Helm. Berve*).

καὶ τοῦ Αἰγαικοῦ χώρου, προϋπέθετε καὶ τὴν κατάρτησιν αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος. Τόσον ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου ὅσον καὶ ὅλη ἡ Μεσόγειος ἀπετέλουν τοὺς ἀναγκαίους πνεύμονας ἐνὸς τοιούτου κολοσσοῦ, ὅπως τὸ περσικὸν κράτος, μὲ τὴν ἔκτασιν πού ἔλαβε τοῦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον¹ πληροφοροῦμεθα περὶ περσικῆς ἀποστολῆς κατ' ἐντολὴν τοῦ Δαρείου ὑπὸ τὸν Δημοκίδην, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο «...διεξελθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος». Ἡ ἀποστολὴ ὅμως αὕτη ἔφθασε μέχρι τῆς Κάτω Ἰταλίας «ἐς Τάραντα... καὶ... τὴν Κρότωνα», ὅπερ ἐσήμαινεν ἔκτασιν τῶν βλέψεων τοῦ Δαρείου πρὸς Δυσμὰς.

Τὸ ἔτος 512 ὁ μέγας βασιλεὺς ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σχεδίων του πρὸς καθυπόταξιν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου μὲ τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Σκυθῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης, παρὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου παραδιδόμενα² ὑπῆρξαν ἐπιτυχῆ ὥς πρὸς τὸν κύριον σκοπόν, ὃν ἀπέβλεπεν ἡ ἐπιχείρησις ἐκείνη, διότι καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ ἡ κυριαρχία αὐτῶν εἷς τε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν ἐξησφαλίσθη διὰ περσικοῦ στρατοῦ κατοχῆς.

Τὴν ἰδίαν πολιτικὴν γραμμὴν κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης δηλαδὴ πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἠκολούθησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος, ὁ ὁποῖος πολὺ ὀρθῶς ἀντελήφθη τὴν ἀνάγκην τῆς κυριαρχίας του ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξησφαλίζοντο αἱ κτήσεις του εἰς τὴν Θράκην, καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος καὶ κατ' ὅλον τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 4ου εἶναι φανερὰ ἡ ἀσκηθεῖσα περσικὴ προπαγάνδα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας αἱ πόλεις Ἀθῆναι, Σπάρτη καὶ Θῆβαι ἡμιλλῶντο ποία ἐξ αὐτῶν θὰ ἐξησφάλιζε τὴν περσικὴν ὑποστήριξιν, μέχρις ὅτου ὁ Ἀλέξανδρος ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν ἀνταγωνισμόν αὐτὸν μὲ τὴν νικηφόρον του ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας τῶν Περσῶν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐφαίνετο καθαρὰ ὁ ἐπικείμενος διὰ τὴν Ἑλλάδα κίνδυνος. Κατόπιν τούτου τίθεται τὸ ἐρώτημα: ἀντελήφθησαν οἱ Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος τὸν ἐπικρεμáμενον κίνδυνον τῆς ὑποδουλώσεως τῆς πατρίδος των εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ πῶς ἀντιμετώπισαν τοῦτον; ἡ ἀκόμη σαφέστερον ποία ἡ διαμόρφωσις τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐν ὧν τῆς περσικῆς ἀπειλῆς μέσα εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν καρδίαν αὐτὴν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἠνθόνησεν ἔλευθρον κίνησιν πολιτικῶν ἰδεῶν, ποία δὲ ἡ ἐξωτερικὴ τῆς πολιτικῆς ἀπέναντι τοῦ κράτους τῶν Περσῶν.

1. 3, 135 ἐξ.

2. 4, 132 κέξ.

Ἐπειτα ἀπὸ ἐμμέσως γενομένην διπλωματικὴν ἀπόπειραν προσεγγίσεως τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν μέγαν βασιλέα κατὰ τὴν περίοδον ἀκόμη τῆς τυραννίδος¹, ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς πόλεως προσλαμβάνει περισσότερον συγκριμένην μορφήν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς τυραννίδος, ὅτε κινοῦνται μέσα εἰς αὐτὴν ζωηρότερον αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι τῶν διαφόρων πολιτικῶν μερίδων.

Ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐμφανίζονται τότε δύο ἄνδρες, ἀντιπροσωπεύοντες δύο διαφορετικὰς ἰδεολογίας· ὁ εἷς εἶναι ὁ Ἀλκμαιωνίδης Κλεισθένης, τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως, ὁ ἄλλος ὁ Ἰσαγόρας, ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, ὅχι ὅμως γνησίῳ ἀττικῷ γένει². Οὗτος ἡγεῖται τῆς μερίδος ἐκείνης, τῆς διακειμένης συμπαθῶς πρὸς τὴν τυραννίδα. Κατὰ τὸ διάστημα μάλιστα τῆς ἀρχῆς τῶν τυράννων ὁ Ἰσαγόρας παρμένειν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ περιεβλήθη ἀξιώματα εἰς τὴν πολιτείαν³. Ἀμφότεροι διεφιλόνικησαν τὴν ἀρχὴν «ἐστασίασαν περὶ δυνάμιος». Ὁ Ἀριστοτέλης χαρακτηρίζει τὸν Ἰσαγόραν ὡς φίλον τῶν τυράννων, μὲ τὸ μέρος δὲ τούτου ἦσαν πολλοὶ ἀνήκοντες εἰς εὐγενῆ γένη τῶν πολιτῶν, κυρίως τῶν πλουσίων τάξεων, ποὺ παρέμενον πιστοὶ εἰς τὸ τιμοκρατικὸν σύστημα, καθὼς καὶ ὅλοι ὅσοι ἦσαν πιστοὶ εἰς τοὺς Πεισιστρατίδας. Οὗτοι ἰδεολογικῶς ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν Κλεισθένειον δημοκρατικὴν παράταξιν καὶ εἰργάζοντο διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ πάλιν τῆς τυραννίδος. Ἐπὶ κεφαλῇς τούτων ἦτο ὁ Ἰππαρχος, συγγενὴς τοῦ ἐκπεσόντος τυραννικοῦ οἴκου. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν νέων πολιτικῶν συνθηκῶν ἡ φιλοτυραννικὴ μερὶς ἐδείκνυνεν ἀνοχήν εἰς τὴν ὑφισταμένην πολιτικὴν κατάστασιν. Οὐχ ἥτιον ἐκαρᾶδόκει τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὴν νὰ καταλάβῃ καὶ πάλιν τὴν ἐξουσίαν.

Ἡ συγκροτηθεῖσα αὕτη πολιτικὴ ὁμάς ἀπὸ στοιχεῖα ἀριστοκρατικά ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰσαγόρου, δὲν εἶχε τὸν χαρακτήρα πολιτικοῦ κόμματος μὲ καθωρισμένον πολιτικὸν πρόγραμμα. Μᾶλλον εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῆς συμμαχίας ἐναντίον τῶν τάσεων τοῦ Κλεισθένους, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου ἴστατο ὁ δῆμος καὶ οἱ θῆτες, ἡ τελευταία τάξις τῶν πολιτῶν, ὅπως εἶχε καθορίσει ἡ σολῶνεις διάταξις.

Ὁ Ἰσαγόρας διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πολιτικῶν του σκοπῶν ἐξήγγειλε διαφόρους μεταρρυθμίσεις εἰς τὸν λαόν⁴. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἡ Κλεισθένεις

1. Πρβλ. Θουκυδ. 6, 59 ... Ἰππόκλου γοῦν τοῦ Λαμφακηνοῦ τυράννου Αἰαντίδῃ τῷ παιδί θυγατέρα ἑαυτοῦ μετὰ ταῦτα Ἀρχεδίκην, Ἀθηναῖος ὢν Λαμφακηνῷ, ἔδωκεν, αἰσθανόμενος αὐτοὺς μέγα παρὰ βασιλεῖ Λαρεῖω δύνασθαι.

2. Ἡρόδ. 5, 66 ... ἐν δὲ αὐτῇσι δύο ἄνδρες ἐδυνάστευον, Κλεισθένης τε ἀνὴρ Ἀλκμεωνίδης, ὃς περὶ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης Τεισάνδρου οἰκίῃς μὲν ἐὼν δοκίμου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔχω φράσαι· θύουσι δὲ οἱ συγγενεές αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ.

3. Ἀριστ. Ἀθ. πολ. 20, 1.

4. Πρβλ. Ἀριστ. Πολ. 1319b 6 κέξ.

παράταξις κατίσχυσε καὶ « οἱ περὶ Ἰσαγόραν ἐξέπεσον », ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀριστοτέλης¹. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶχε σπουδαίαν σημασίαν, διότι ἔκτοτε, ἀπὸ τοῦ ἔτους δηλαδὴ 510, τὴν ἀντιπολίτευσιν ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν ἀσχοῦν αἱ λεγόμεναι *εἰσαιρέται*, ἀριστοκρατικὸν μέτωπον, ἀποτελούμενον ἀπὸ διάφορα ὀλιγαρχικὰ στοιχεῖα. Τὸ μέτωπον τοῦτο εἶχε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἀπὸ τοῦ ἔτους 507 π.Χ. προήρχοντο κυρίως ἀπὸ φίλους τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῆς τυραννίδος.

Ὁ Κλεισθένης χάρις εἰς μεταρρυθμίσεις πού ἐπέφερεν εἰς τὸ πολίτευμα καὶ τὴν δημοτικότητα πού εἶχεν ἀποκτήσει εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ πολὺ τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Ἰσαγόρου², ὁ ὁποῖος τὸ 508 μὲ τὴν ὑποστήριξιν σπαρτιατικῶν λογῶν ἐξηνάγκασε τὸν Κλεισθένην μὲ 700 ἄλλους ὁπαδοὺς του νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ αἰτικὸν ἔδαφος³, μόνον ὥς ἐπεισόδιον ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ διαφέροντος τῆς Σπάρτης διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὀλιγαρχικῆς ἰδεολογίας εἰς τὰς πόλεις ἔξω αὐτῆς, μάλιστα δὲ εἰς τὰς Ἀθῆνας. Παρὰ ταῦτα ἔπειτα ἀπὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ὁ Κλεισθένης ἐπανήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Ἡ νέα ὑπὸ τὸν Κλεισθένην κυβέρνησις χαράσσει σταθερὰν ἑξωτερικὴν πολιτικὴν, ἀποβλέπουσαν εἰς προσέγγισιν πρὸς τὸ κράτος τῶν Περσῶν. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ὠδήγησε τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηναίων ἡ διαρκὴς ἀπειλὴ ἐκ μέρους τῶν ἡνωμένων δυνάμεων, Σπάρτης, Βοιωτίας, καὶ Χαλκίδος. Ὁ Ἡρόδοτος⁴ ὁμιλεῖ περὶ ἀποστολῆς πρεσβείας εἰς τὰς Σάρδεϊς εἰς τὸν σατράπην Ἀρταφέρνην, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σύναψιν συμμαχίας Ἀθηναίων καὶ Περσῶν. Ἀπὸ τὰ παραδιδόμενα ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἱστορικὸν οἱ Ἀθηναῖοι πρέσβεις συγκατένευσαν εἰς τοὺς ὑποβληθέντας ἀπὸ τὸν Πέρσην σατράπην ὅρους, οἱ ὁποῖοι ἔθιγον τὸ κύρος καὶ τὴν αὐτοτέλειαν τῆς δημοκρατουμένης πόλεως τῶν Ἀθηναίων.

Τὸ γεγονός τοῦτο προεκάλεσε κρίσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κυβερνώσης μερίδος. Ὅμᾳς δὲ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος ἀντετάχθη ἐνεργῶς ἐναντίον τοῦ συμφώνου τούτου καὶ ἐπέτυχεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου τὴν ἀπόρριψιν αὐτοῦ.

Μολοντοὶ αἱ διπλωματικαὶ τότε διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ μεγάλου βασιλέως δὲν ἤχθησαν εἰς αἴσιον πέρας, ἐν τούτοις τὸ πολιτικὸν ἐκεῖνο ἐγγεῖρημα εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορικῆς σπουδαῖον· διότι διὰ πρώτην φορὰν κρούονται αἱ θύραι τῆς περσικῆς διπλωματίας ἐκ μέρους Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων.

1. Ἀθ. πολ. 28, 2.

2. Πάριον Χρονικὸν 46, Διον. Ἀλικ. 1, 74.

3. Ἡρόδ. 5, 72 κέξ. = Σχόλ. Ἀριστ. Λυσισ. 273.

4. Ἡρόδ. 5, 73.

Νέα ἀπόπειρα τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν πρὸς διπλωματικὴν προσέγγισιν μετὰ τοὺς Πέρσας ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφήν ἀντιδράσεως τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ φυγάδος Ἰπλίου παρὰ τῷ Ἀρταφέρνηι. Ὁ ἐξόριστος οὗτος τύραννος ἀφοῦ δὲν ἐπέτυχεν μὲ σπαρτιατικὰς λόγγας νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἀρχήν, προσέφυγεν πρὸς τοὺς Πέρσας διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἐπιδιώξεων αὐτοῦ, χρησιμοποιοῦντας κάθε μέσον πὺν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαβάλλῃ τὸ καθεστῶς τῶν Ἀθηναίων. Ἀπὸ τὸν διεξαχθέντα ἔκεινον διπλωματικὸν ἀνταγωνισμόν ἐξῆλθεν νικητὴς ὁ Ἰπλίας, διότι καθὼς πληροφοροῦμεθα ὁ Ἀρταφέρνης ἠξίωσεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰπλίου.

Ἡ ἀνότης αὕτη ἀπαίτησις τοῦ Πέρσου σατράπου προεκάλεσε ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν κύκλων, οἱ ὅποιοι ἐσχημάτισαν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι οἱ Πέρσαι εἶναι ἐχθροὶ τοῦ κράτους « ...ἐδέδοκτο σφι (Ἀθηναίοισι) ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολέμιους εἶναι »¹. Ἐὰν τότε ὁ Δαρεῖος εἶχε τοποθετήσῃ εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην σατραπείαν τοῦ κράτους τοῦ ἱκανώτερον διπλωμάτην — ὅπως ἀργότερα τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κύρος — χωρὶς ἄλλο τὰ πράγματα τοῦ περσικοῦ κράτους θὰ εἶχον διάφορον ἐξέλιξιν.

Ἐὰν ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα προσεγγίσεως Ἀθηναίων καὶ περσικοῦ κράτους ἦτο ἔργον καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν τοῦ Κλεισθένους, ἡ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Μεγακλέους, τοῦ συνεργαζομένου μὲ τὸν πατέρα τοῦ Περικλέους Ξανθίππον, δὲν εἶναι δυνατόν μετὰ βεβαιότητος νὰ ὑποστηριχθῇ. Βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἀποστολὴ βοηθείας ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων ἐξ εἰκοσιν τριήρων εἰς τὰς Ἰωνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι τὸ 498 ἐπανεστάτησαν ἀπὸ τὸ περσικὸν κράτος, ἦτο ἀποτέλεσμα τοῦ ναυαγίου ἐκείνου τῶν διαπραγματεύσεων τῶν Ἀθηναίων πρέσβων καὶ τοῦ Πέρσου σατράπου Ἀρταφέρους.

Οἱ Ἀλκμαιωνίδαι οἱ ὅποιοι εἶχον εἰς χεῖρας τὴν κυβερνήσιν ἦτο ἐπόμενον νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς συγγενεῖς τῶν Ἰωνας, ὀρθωθέντας ἐναντίον τῆς τυραννίας, ἐφόσον κοινὴ πολιτικὴ ἰδεολογία διεῖπεν ἑκατέρους. Παρὰ τὴν ὑποστήριξιν ὅμως ταύτην, ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων ἀπέτυχεν. Τοῦτο εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν τὸ ἔτος 496-5, καὶ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰπάρχου, φίλου τῶν Πεισιστρατιδῶν. Κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, ὅτε ἡ κυβερνήσις τῶν Ἀθηναίων εἶναι εἰς χεῖρας τῆς φιλοτυραννικῆς μερίδος, ἡ πολιτικὴ κατάσταση προσλαμβάνει περισσότερον συγκεκριμένην μορφήν.

Εἰς τὰς Ἀθήνας δηλαδὴ διαμορφοῦνται δύο συμπαγεῖς πολιτικαὶ παρατάξεις: ἡ φιλοπερσικὴ, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐξόριστον Ἰπλίαν, καὶ ἡ δημοκρατικὴ, ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὁποίας εἶναι οἱ Ἀλκμαιω-

1. Ἡρόδ. 5, 96.

νίδαι, οἱ θεμελιωταὶ τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Ἡ δημοκρατικὴ παράταξις μισεῖ τὸν τυράννον καὶ ἀντιπολιτεύεται σφοδρῶς τὴν ἄλλην παράταξιν. Ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ὅμως πολιτικὴν ἐπιδιώκει καὶ αὐτὴ φιλίαν μὲ τοὺς Πέρσας συνεννόησιν. Εἰς τὸν πολιτικὸν τοῦτον προσανατολισμὸν ἡ δημοκρατικὴ μερὶς ἐξωθεῖται ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ἀθηναϊκὴ δημοκρατία δὲν διατρέχει κίνδυνον ἀνατροπῆς, διότι σαφὲς εἶναι ἡ στροφὴ τῆς περσικῆς πολιτικῆς, ἔναντι τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ διορισμὸς τοῦ Μαρδονίου, ἐξεχούσης πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς φυσιογνωμίας, γαμβροῦ τοῦ Δαρείου, μετὰ τὴν Ἰωνικὴν ἐπανάστασιν ὡς στρατηγοῦ τῶν ναυτικῶν καὶ περσικῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν μικρασιατικὴν περιοχὴν ἐσήμανε σοβαρὰν μεταβολὴν εἰς τὸ καθεστὼς τῶν ἑλληνικῶν πόλεων.

Ὁ Ἡρόδοτος¹ τονίζει ἰδιαίτερώς τὴν ἐκδίωξιν τῶν τυράννων, ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθῇ πρὶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἦσαν ὄργανα τῶν Περσῶν, καθὼς καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου τοῦ ἀγαπητοῦ εἰς αὐτὰς δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἀξιόλογος συμφιλίωτικὴ προσπάθεια τοῦ κράτους τῶν Περσῶν διὰ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν περαιτέρω αὐτοῦ σκοπῶν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶχε ζωηρὸν ἀντίκτυπον εἰς τὰς Ἀθήνας, κυρίως εἰς τὴν δημοκρατικὴν παράταξιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπεμακρύνετο ὁ φόβος ἀνατροπῆς τῆς δημοκρατίας ἐκ μέρους τῶν Περσῶν. Διὰ τὸν πολιτικὸν τοῦτον προσανατολισμὸν τῶν οἱ Ἀλκμαίωνιδαι κατηγορήθησαν ἐπὶ «*μηδισμόν*».

Μὲ τὸν παραμερισμὸν τῶν Ἀλκμαίωνιδῶν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν σκηνὴν ἡ φιλοπερσικὴ ἀριστοκρατία ἐκέρδισεν εἰς πολιτικὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν τόσον ὅσον ποτὲ ἄλλοτε ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς τυραννίδος. Ἡ πολιτικὴ ὅμως αὕτη μεταβολὴ ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τῆς Ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξεν ἐκδηλὰ σημεῖα σοβαρᾶς κρίσεως, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε τότε δλόκληρος ἡ Ἑλλάς. Ἡ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἄλωσις καὶ καταστροφὴ τῆς Μιλήτου, ἀποικίας τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τὸ πρῶτον θῦμα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος ἑναντίον τοῦ δεσποτισμοῦ, προεκάλεσε μέγαν πανικὸν ὄχι μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Τὸ παρασταθὲν δρᾶμα τοῦ Φρυνίχου «*Μιλήτου ἄλωσις*» ἤσκησεν εἰς τὰς Ἀθήνας ζωηρὰν ψυχολογικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐξῆψε τὰ πνεύματα τῶν πολιτῶν. Ἀπὸ τὸ δημιουργηθὲν ἐκεῖνο πολιτικὸν κλίμα ἐν Ἀθήναις ἐπωφελήθη νέα πολιτικὴ ὁμάς ἀπὸ ὁπαδοὺς τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως, ἡ ὁποία ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν τινε τότε ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, μὲ πρόγραμμα τὴν ἐθνικὴν σωτηρίαν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος ταύτης ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς πονὺς homo. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ὁμάς, συνεργαζομένη πρὶν μὲ τὴν δημοκρατικὴν παράταξιν τοῦ Κλεισθένους, ἀπεσπάρσθη ἀπὸ αὐτὴν, διαφωνήσασα

1. 6, 43... «*τούς... τυράννους τῶν Ἰόνων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόnius δημοκρατίας κατίστα ἐς τὰς πόλεις*».

ὡς πρὸς τὴν ἑξωτερικὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, ἀποβλέπουσαν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοὺς Πέρσας (σ. 394).

Ἡ ὑπὸ τὸν Θεμιστολέα νέα πολιτικὴ δυνάμις ἀντιπροσωπεύει ριζοσπαστικὰς δημοκρατικὰς τάσεις. Πολὺ πιθανὸν ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπῆρξεν ὁ χορηγὸς τῆς παραστάσεως τοῦ δράματος τοῦ Φρυνίχου, ὁ ὁποῖος ἐτιμωρήθη μετὰ πρόστιμον 1000 δραχμῶν ἀπὸ τὴν κρατοῦσαν φιλοπερσικὴν κυβέρνησιν «ὡς ἀναμνήσαντα οἰκίῃα κακά». Ὁ ὕδιος ὁ ποιητὴς μάλιστα ἐγκωμιάζει εἰς ἄλλο του ἔργον, τὰς «Φοινίσσας», πράξεις τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ἡ ἐπιρροή πού ἤσκησαν εἰς τὸν δῆμον τὰ παιχθέντα ἔργα ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξελέγη ἄρχων διὰ τὸ ἀττικὸν ἔτος 493·2. Ἡ ἄνοδος τοῦ νέου τούτου πολιτικοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐσήμανε σοβαρὰν μεταβολὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν ναυτικοῦ προγράμματος, ὅπως ἡ πόλις καταστῇ ἰσχυρὰ κατὰ θάλασσαν. Τοῦτο εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν ἄνοδον τοῦ ἐπιπέδου ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς τῶν θητῶν, τῆς τελευταίας τάξεως τῶν πολιτῶν. Μέχρι τοῦδε τὸ στρατιωτικὸν σῶμα τῶν Ἀθηναίων ὀπλιτῶν καὶ ἱππέων, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν κυρίαν δύναμιν τῆς πόλεως, ἐστρατολογεῖτο ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν πεντακισιομεδίμων, τῶν ἱππέων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκέκτειντο περιουσίας. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πολῖται τῶν τάξεων τούτων εἶχον πλήρη τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς πολιτείας. Ἐνῶ οἱ θῆτες εὐρίσκοντο εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, ἐστρατεύοντο δὲ μόνον ὅταν ἦτο ἀνάγκη ὡς ψιλοί. Ἡ μετακίνησις ἤδη τοῦ ἐτέρου σκέλους τῶν ἐξοπλισμῶν εἰς τὴν θάλασσαν ἐδημιούργει ἐπέκτασιν τῶν πολιτικῶν προνομίων καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν θητῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐστρατολογοῦντο ὡς ναυτικὰ πληρώματα.

Τὰ ριζοσπαστικὰ ταῦτα μέτρα τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἡ νέα αὐτοῦ πολιτικὴ γραμμή, προσέκλεισαν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν συντηρητικῶν, τῶν εὐγενῶν, καὶ τῶν γαιοκτημόνων, οἱ ὁποῖοι ἤθελον πάντοτε τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων των. Ἡ τάξις αὕτη εὗρε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ ἡγεμόνος τῆς Χερσονήσου, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τῆς Ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως, λόγῳ τῶν ἀντιπερσικῶν του φρονημάτων ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, συναποκομίζων πλοῦτον, πλοῖα, καὶ ἰσχυρὰν ἀκολουθίαν.

Παρὰ τὴν δίωξίν του ἐκ μέρους τῶν ἀντιπάλων του, πιθανῶς τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν, «τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ»¹, ὁ Μιλτιάδης ἐπεβλήθη τότε εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἡγεμονικὴν του ἐμφάνισιν, μετὰ τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ κυρίως μετὰ τὴν πεῖραν πού εἶχεν ἀποκτήσει σχετικὰ μετὰ τὴν στρατιωτικὴν τακτικὴν τῶν Περσῶν, τὸν ὀπλισμὸν, καὶ τὴν δυναμικότητά των. Ἐπαίξε δὲ σημαντικὸν ρόλον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου ἐναντίον τῶν Σκυθῶν.

1. Ἡρόδ. 6, 104.



Ἡ νέα ὑπὸ τὸν Μιλιτιάδην πολιτικὴ μερὶς ἐν ὧσιν τῶν ἐξωτερικῶν κινδύνων οὓς διέτρεχεν ἡ πόλις καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάς, ἐξευλίχθη εἰς ἐθνικὴν παρατάξιν. Κύριος δὲ αὐτῆς σκοπὸς ἦτο ἡ ἄμυνα ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Εἰς τὴν παρατάξιν ταύτην ὑπὸ τὴν νέαν τῆς μορφὴν προσεχώρησαν τὸ λαϊκόν, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, κόμμα ὑπὸ τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην ὁμὰς ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴν παρατάξιν. Καὶ αἱ δύο αὗται πολιτικαὶ μερίδες ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὴν τηρητέαν πολιτικὴν τῆς ἐθνικῆς ὑπὸ τὸν Μιλιτιάδην παρατάξεως.

Ὡς ἀντιπολίτευσις τοῦ οὕτως συγκροτηθέντος πολιτικοῦ συναγερμοῦ ὠρθώθησαν συμμαχήσαντα τὸ κόμμα τὸ φιλοτυραννικόν, τὸ ὁποῖον ἔχον τότε τὴν κυβέρνησιν, καθὼς γνωρίζομεν, ἐτιμώρησε τὸν ποιητὴν Φρύνιχον διὰ τὸ ἔργον τοῦ «Μιλήτου ἄλωσις» καὶ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι μὲ τοὺς ὁπαδοὺς των ὑπὸ τὸν Ξάνθιππον. Ἡ παρατάξις αὕτη δις ἤσκησεν ἐναντίον τοῦ Μιλιτιάδου ὀξείαν ἀντιπολίτευσιν: τότε ὅτε ἐμφανίζεται ὡς ἀρχηγὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος μὲ τὴν κατηγορίαν «τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήφῃ» καὶ ἐν ἔτος ἀργότερα, ἔπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε ὁ Μιλιτιάδης ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐναντίον τῆς Πάρου ἐκστρατείαν του.

Οἱ Ἀλκμαιωνίδαι δὲν ἦσαν «μισοτύρανοι», καθὼς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος¹. Ἦσαν ὅμως ἠναγκασμένοι τότε νὰ συμμαχήσουν μὲ τὸ κόμμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τοὺς ἐχώριζεν ἐντελὼς διαφορετικὴ ἰδεολογία, ἔπειδὴ κοινὴ ἦτο ἡ γραμμὴ ποῦ ἀκολουθοῦσαν καὶ τὰ δύο κόμματα σχετικὰ μὲ τὴν στάσιν των ἀπέναντι τοῦ περσικοῦ κολοσσοῦ. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐνόμιζον οἱ Ἀλκμαιωνίδαι, ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν πόλεμον.

Εἶχον τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ πολιτικὴ των συνεργασία μὲ τὸ φιλοτυραννικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἦτο προσδεδεμένον εἰς τὸ περσικὸν ἄρμα, θὰ ἐξησφάλιζε δι' αὐτοὺς τὸν ἔλεγχον τοῦ κόμματος τούτου εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ θὰ συνέβαλλεν εἰς τὴν παγίωσιν κάποιας πολιτικῆς ἰσορροπίας μὲ τοὺς Πέρσας ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθουμένην πολιτικὴν τῆς ὑπὸ τὸν Μιλιτιάδην παρατάξεως οἱ Ἀλκμαιωνίδαι εἶχον τὴν γνώμην, ὅτι ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας ποῦ ἐδημιούργησεν ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τῆς Ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἐσφαλμένη. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι μόνον πολιτικὴ συνεννοήσεως μὲ τοὺς Πέρσας ἐπὶ εἰρηνικοῦ πεδίου ἦτο δυνατόν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Κλεισθένειον δημοκρατίαν. Εἰς τὴν πολιτικὴν των ταύτην ἀντίληψιν ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς ἡ στροφὴ τῆς περσικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι τῶν δημοκρατιῶν τῶν πόλεων, καθὼς εἵπομεν ἀνωτέρω (σ. 396).

Ἡ πολιτικὴ λοιπὸν τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ νοητὴ, μόνον ὑπὸ τὸ πρῶμα

τοῦτο θεωρουμένη. Ἔτσι εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ἡ ἄδικος κατηγορία ἐναντίον των « ἐπὶ μηδισμῶ », ὅπως καὶ ἡ ἐναντίον τοῦ Κλεισθένου ὀλίγα ἔτη πρίν, διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν. Θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηρικθῇ, ὅτι ἡ συμμαχία τῶν δύο τούτων πολιτικῶν ὁμάδων, διαφόρου πολιτικῆς ἰδεολογίας, ἦτο πολιτικὴ ρεαλιστική, χωρὶς ἄλλο μυωπική, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων, ὃχι ὅμως προδοτική.

Ἐνταῦθα προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἐναντίον τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν κατηγορία, ὅτι οὗτοι εἶχαν ἔλθει εἰς μυστικὴν συνεννόησιν μὲ τοὺς Πέρσας, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν Μαραθῶνα¹; ὅτι δηλαδὴ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι θὰ εἰδοποιοῦν τούτους διὰ συνθήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐδίδετο ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Πεντελικοῦ, νὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας, ὅταν ἡ πόλις θὰ ἦτο ἔρημος ὑπερασπιστῶν¹.

Ἡ κατηγορία αὕτη τὴν ὁποίαν ὁ Ἡρόδοτος² ζωηρότατα ἀνασκευάζει, εὗρεν εἰς τὴν νεωτέραν ἔρευναν ὑποστηρικτάς. Ὁ Ε. Meyer³ ὑπεστήριξεν, ὅτι οἱ Ἀλκμαιωνίδαι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν χάσει κάθε πολιτικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπιζητήσουν μὲ ξένας λόγχας νὰ ἐπανακτήσουν εἰς τὴν πόλιν πολιτικὴν δύναμιν.

Κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο ρίπτει φῶς παροιμιώδους κάποιος λόγος, διασωθὲς ἀπὸ λεξικογράφον⁴. Τοιοῦτοι διασωθέντες λόγοι ἀπολεσθέντων συγγραφέων τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου αἰῶνος, κυρίως Ἰώνων, μὲ τὰς παρεχομένας ἱστορικὰς ἐρμηνείας ἐνέχουν ἐξ ἀπόψεως ἱστορικῆς σπουδαιότητα.

Ὁ προκείμενος λόγος ἔχει ὥς ἐξῆς: « *χωρὶς οἱ ἱππεῖς* » ἡ δὲ παρεχομένη ἐρμηνεία τοῦ Λεξικογράφου εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

« *Δάτιδος ἐμβαλόντος εἰς τὴν Ἀττικὴν, τοὺς Ἰωνὰς φασιν, ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ, ἀνελθόντας ἐπὶ τὰ δένδρα σημαίνειν τοῖς Ἀθηναίοις, ὥς εἶεν χωρὶς οἱ ἱππεῖς, καὶ Μικτιάδην συνιέντα τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ συμβαλεῖν οὕτως καὶ νικῆσαι· ὅθεν καὶ τὴν παροιμίαν λεχθῆναι ἐπὶ τῶν τάξιν δαλόντων* ».

Εἰς τὴν παροιμίαν ταύτην τοῦ Λεξικογράφου ἡ νεωτέρα ἔρευνα ὀλίγην προσοχὴν ἔδωκε, μολονότι οἱ Curtius⁵ καὶ Lehmann-Haupt⁶ ἰδιαίτερος

1. Ἡρόδ. 6, 115.

2. Αὐτόθι, 6, 121 κέξ.

3. Πρβλ. Forschungen zur Alten Geschichte I 182.

4. Suda Λεξικόν (βλ. *χωρὶς οἱ ἱππεῖς*).

5. Gött. Gel. Anz. 1859, σ. 2013 κέξ.

6. Mackay - Festschrift, σ. 111, Klio 1923, σ. 310 κέξ. Τελευταῖα ὁ Gomme, κυρίως δὲ ὁ Schachermeyr (Hist. Zeitschrift 172, σ. 1 κέξ.) ἔδωκαν νέαν τῆς μάχης ἀναπαράστασιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστορικῆς ἐρμηνείας τοῦ Λεξικογράφου.

ἐπρόσεξαν αὐτήν. Κυρίως ὁ δεύτερος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν γνώμην ὅτι αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὸν Διονύσιον ἀπὸ τὴν Μίλητον, ἐχρησιμοποίησε δὲ ταύτην ὥς σπουδαίαν πηγὴν διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος.

Εἶναι πράγματι περιεργον ὅτι ὁ Ἡρόδοτος εἰς τὴν ἀφήγησίν του περὶ τῶν λαβόντων χώραν πρὸ καὶ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἀφίνει κενόν. Ἐνῶ ἐπανειλημμένως ὁμιλεῖ περὶ περσικοῦ ἱππικοῦ ἀποβιβασθέντος εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὁ ὁποῖος ἐθεωρήθη ὥς ἡ πλέον κατάλληλος τοποθεσία διὰ τὴν δοῶσιν τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ, δὲν κάμνει κανένα λόγον περὶ τούτου κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς μάχης. Τὸ κενὸν τοῦτο νομίζω, ὅτι πληροῖ ἡ πληροφορία τοῦ Λεξικογράφου καὶ ἄγει εἰς τὴν λογικὴν ἐκδοχὴν, ὅτι ὁ Δᾶτις ἐπεβίβασεν εἰς τὰ πλοῖα τὸ περισσότερον τοῦ ἱππικοῦ μὲ στρατὸν καὶ ἔπλευσε, παρακάμπτων τὸ Σούνιον, διὰ νὰ καταλάβῃ τὰς Ἀθήνας, στερουμένας δυνάμεων διὰ τὴν ὑπεράσπισίν των¹.

Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ Δᾶτις περιέπλεε τὴν Ἀττικὴν ἐδόθη πράγματι σημεῖον δι' ἀσπίδος ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Πεντελικοῦ². Νομίζω ὅμως ὅτι τοῦτο δὲν ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ προδοτικὴ τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν πράξις. Ἡ κατηγορία αὕτη ἐναντίον των, ἥ ἐπενοήθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν, οἱ ὁποῖοι συμφέρον εἶχον νὰ συκοφαντήσουν αὐτούς, ἥ τὸ πιθανότερον οἱ ἴδιοι οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ἐξύφαναν τὴν τοιαύτην μομφήν, διὰ νὰ ἀποδείξουν, ὅτι οἱ ἀντίπαλοί των ἦσαν ἱκανοὶ νὰ χρησιμοποιοῦσιν κάθε ἀνέντιμον μέσον πρὸς κατασκοφάντισιν αὐτῶν.

Ἀλλαχοῦ³ διετύπωσα τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ δοθὲν ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Πεντελικοῦ σημεῖον ὑπῆρξε φίλιον καὶ ἐσθήμανεν εἰς τὸν Μιλτιάδην τὸν πλοῦν τοῦ Δάτιδος εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις. Ὁ Μιλτιάδης χωρὶς ἄλλο ἦτο κύριος ὄλων τῶν ὑψωμάτων τοῦ Πεντελικοῦ καὶ εἶχεν ἐγκαταστήσει εἰς αὐτὰ τὰς ἀναγκαίας φρουράς. Τὸ δοθὲν δὲ εἰς αὐτὸν σημεῖον ὑπῆρξε σημαντικωτάτη εἰδοποίησις, διότι οὗτος ἀντελήφθη ἐγκαίρως τὸν στρατηγικώτατον ἐλιγμὸν τοῦ Δάτιδος πρὸς κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκεν ἀμέσως τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸν Μαραθῶνα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ ἡ ἀναμενομένη ἰσχυρὰ βοήθεια ἀπὸ τὴν Σπάρτην.

Κατόπιν τούτων ἡ ἀποδιδομένη μομφὴ ἐναντίον τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν δὲν εὐσταθεῖ, ὁ δὲ Ἡρόδοτος⁴ ἐμφαντικῶς χαρακτηρίζει τούτους ὡς τοὺς «δοκι-

1. Schachermeyr, αὐτ., σ. 25.

2. Πρβλ. Ἡρόδ. 6, 124 «...ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἰπεῖν ἐγένετο γὰρ» ὅς μέντοι ἦν ὁ ἀναδέξας, οὐκ ἔχω προσωτέρω εἰπεῖν ταύτην».

3. Παπασταύρου, Ἀρχαία ἱστορία³, σ. 251.

4. 6, 124 ἐξ. = ...οἱ δ' Ἀλκμεωνίδαι ἦσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνῃσι...

μωτέρους ἔν γε Ἀθηναίοισι ἄνδρας οὐδ' οἱ μᾶλλον ἐτετιμέατο ». Τὸ γεγονός ἐξ ἄλλου, ὅτι οἱ Ἀλκμαιωνίδαι μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐμφανίζονται καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ἔχοντες τὴν ἀρχήν, εἶναι εἰς ἐπὶ πλέον λόγος, πείθων περὶ τοῦ πατριωτισμοῦ των.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς παρατηρηθείσας τότε πολιτικὰς ζυμώσεις ἐν Ἀθήναις εἰς τὰς παραμονὰς τῶν Μηδικῶν, ἡ παράταξις ὑπὸ τὸν Μιλτιάδην, εἰς τὴν ὁποίαν προσεχώρησαν ὡς ἐλέχθη ἐκτὸς τῶν δημοκρατικῶν καὶ ὀλιγαρχικὰ στοιχεῖα, προσέλαβε τὸν χαρακτήρα ἐθνικοῦ καθαρῶς πανελληνίου μετώπου, ἐτοίμου νὰ ὑπερασπίσῃ πάσῃ θυσίᾳ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος γίνεται ἀκόμη σαφέστερος, ἐὰν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν πολιτικὴν τοῦ Μιλτιάδου ἀπέναντι τῆς Σπάρτης, μὲ τὴν ὁποίαν οὗτος ἤλθεν εἰς στενὴν συνεννόησιν. Πιθανῶς τότε μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης συνήφθη συμμαχία. Πάντως ὁ Μιλτιάδης εἶναι ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη τὴν ἀνάγκην συνεργασίας μὲ τὴν Σπάρτην, ἡ πολιτικὴ δὲ αὕτη εὗρεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Κίμωνος τὸν συνεχιστὴν αὐτῆς.

Ἡ Σπάρτη, ὅπως καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἀντελήφθη τὴν ἐπερχομένην εἰς τὴν Ἑλλάδα περσικὴν λαίλαπα. Ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ποῦ παραδίδει ὁ Ἡρόδοτος¹ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν, ὅτι ἤδη πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτην εἰσβολὴν τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑφίστατο ἔνωσις ἑλληνικῶν πόλεων ὑπὸ τὴν Σπάρτην. Ὅταν δὲ οἱ Αἰγινῆται καὶ ἄλλοι νησιῶται ἔδωκαν εἰς τὸν Δαρεῖον γῆν καὶ ὕδωρ οἱ Ἀθηναῖοι κατέφυγον εἰς τὴν Σπάρτην, κατηγορήσαντες εἰς αὐτὴν τὰς νήσους ἐπὶ προδοσίᾳ. Ἡ Σπάρτη ἔστειλε τότε τὸν βασιλέα Κλεομένην μὲ δυνάμεις νὰ προβῇ εἰς τὴν σύλληψιν τῶν κυρίων ἐνόχων τῆς γενομένης προδοσίας. Ὁ ἴδιος ὁ Ἡρόδοτος² ὁμιλεῖ ἐπίσης περὶ ἀποστολῆς πρέσβων εἰς τὴν Σπάρτην ἐκ μέρους τῶν Σκυθῶν διὰ τὴν σύναψιν συμμαχίας καὶ κοινὴν πολεμικὴν προσπάθειαν ἐναντίον τῶν Περσῶν, ὅταν ὁ Δαρεῖος εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν των.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ Σπάρτη ὡς ἡγεμὼν τῆς Πελοποννησιακῆς συμμαχίας, αἱ δύο αὗται πόλεις αἱ ὁποῖαι δίδουν πλήρως περιεχόμενον εἰς ὅ,τι λέγομεν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, εἰς τὰς παραμονὰς τῶν Μηδικῶν ἀποτελοῦν ἀρραγὲς μέτωπον καὶ εἶναι ἐτοιμαὶ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Ἑλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Περσικὴν εἰσβολήν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

1. 6, 49 ἐξ.

2. 6, 84.